

**ВИДИ РОСЛИН, ЯК НАЙЧАСТІШЕ ТРАПЛЯЮТЬСЯ НА
ДІЛЯНКАХ РОЗРОБКИ БУДІВЕЛЬНИХ КОРИСНИХ
КОПАЛИН**

Тернопільська область є однією з тих, на території яких значне поширення мають будівельні корисні копалини, відтак і розробляються. Згідно останніх змін екологічного законодавства окрім спеціального дозволу на видобування суглинків, пісковиків, вапняків та ін., придатних для виробництва цегли та каменів керамічних, щебню зі щільного вапняку, матеріалів геолого-економічної оцінки запасів корисної копалини та іншої погоджувальної документації, необхідно досліджувати видовий склад рослинного покриву ділянки розробки [2]. Дотримання природоохоронних вимог визначає потребу виявлення видів з «Офіційного перелік регіонально рідкісних рослин Тернопільської області» [3], рослин, занесених до Червоної книги України, встановлення наявності природних оселищ, які охороняються згідно Конвенції щодо охорони дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі директивою Ради Європейського Союзу 92/43/ЄЕС від 22 травня 1992р. про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни та угруповань Зеленої книги України. Проведення фахових досліджень щодо казаних категорій рослин уможливило відповідно до законодавства отримання позитивного рішення про провадження планованої діяльності на основі висновку з ОВД, який може бути виданим профільним міністерством чи Управлінням екології та природних ресурсів Тернопільської обласної військової адміністрації з метою дотримання особливих умов надрокористування, вказаних у спеціальному дозволі на користування надрами, що видається Державною Геологічною службою Геології та надр України з метою здійснення видобувної діяльності [1].

В межах області розвідана і розробляється велика кількість родовищ, які представлені карбонатними, піщаними, глинистими, уламковими та іншими породами, котрі є сировиною для виготовлення цементу, пиляних стінових матеріалів, будівельного вапна та гіпсу, бутового каменю, пісків різного призначення (рис. 1). Промисловість будівельних матеріалів в районі представлена невеликими цегельними заводами та кар'єрами по видобутку будівельних вапняків, пісковиків та пісків.

Рис. 1. Чинні кар'єри з видобутку пісковиків, вапняків.

Переважає більшість територій потенційних родовищ пісків чи суглинків в межах Тернопільської області антропогенізовані шляхом розміщення орних площ чи пасовищ (рис. 2). У підсумку результати польових досліджень засвідчують, що природна рослинність внаслідок господарського освоєння території родовища відсутня, зустрічаються окремі осередки рослинності представлені адвентивними видами та бур'янами, які спостерігались в межах пробних ділянок, закладених у частинах родовищ, що їх репрезентують.

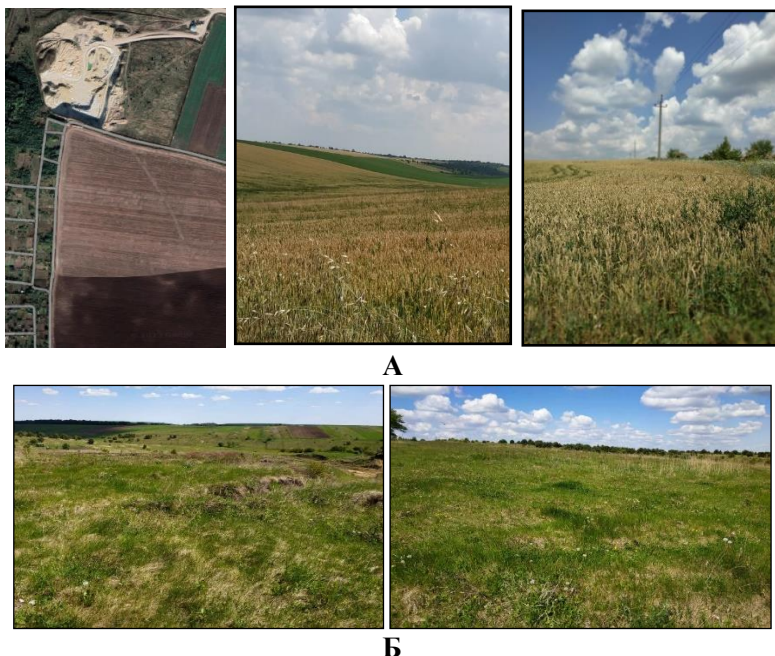

Рис. 2. Приклади розташування та загальний вигляд ділянок для розробки родовищ будівельної сировини:

А – пісків, Б - суглинків.

Вивчення рослинності ділянок для розробки родовищ будівельної сировини передбачає встановлення просторової, або морфологічної структури фітоценозу, що визначається просторовим розподілом рослин, відтак, у межах досліджуваних фітоценозів може бути представлена вертикальною і горизонтальною чи лише горизонтальною складовою, позаяк чагарники чи деревні породи або формують, або не формують стійкий ярус і зростають як поодинокі представники плодових дерев та ягідних кущів, що утворені самонасівом (рис. 2, 3).

Рис. 3. Приклади просторої структури ділянок для розробки родовищ будівельної сировини

Серед видів чагарникових та деревних (самосіви) форм на ділянок для розробки родовищ пісків найчастіше трапляються – шипшина звичайна (*Rosa canina* L.), глід український (*Crataegus ucrainica*) з родини Розові (*Rosaceae*), сосна звичайної (*Pinus sylvestris* L.) з родини Соснові (*Pinaceae*) (рис. 4).

Рис. 4. Деревні і чагарникові види ділянок для розробки родовищ будівельної сировини

У фітоценозах пробних ділянок родовищ вапняків деревні форми, які утворюють мішані зарості з ягідними чагарниками представлені яблунею лісовою ((*Malus sylvestris*), грушою звичайна (*Pyrus communis* L.), аличею (*Prunus cerasifera*), а також глодом українським (*Crataegus ucrainica*) з родини *Rosaceae*.

Ознайомлення з трав'яною рослинністю у межах пробних ділянок територій для розробки родовищ пісковиків встановлено наявність наступної видової різноманітності трав'янистих рослин. З видів рослин зафіксовано представників бобових (*Fabaceae*) – конюшину білу (*Trifolium repens*), родини розових – парило звичайне (*Agrimonia eupatoria* L.), родини жовтецевих (*Ranunculaceae*) – жовтець їдкий, родини айстрових (*Asteraceae*) – кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), стенактис однорічний (*Erigeron annuus*), деревій звичайний (*Achillea millefolium*), полин гіркий (*Artemisia absinthium*), розових (*Rosaceae*) – суниці лісові (*Fragaria vesca*), злакових ((*Poaceae*), або тонконогових – костриця лучна (*Festuca pratensis*), пирій повзучий (*Elytrigia repens*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*), мітлиця звичайна (*Agrostis capillaris*).

Дослідження демонструють наявність незначної видової різноманітності рослин у межах досліджуваних профілів. Домінантними видами можна вважати рослини з родин злакових на тлі групового поширення розових та айстрових, які найчастіше

траплялися в межах умовного профілю (рис. 5). Подекуди видовий склад розширювався присутністю особин лядвенцю рогатого, в'язілю барвистого, буркуна, якобеї звичайної, головатня круглоголового, моркви дикої, осоту польового, цикорію дикого, підмаренника справжнього, звіробою звичайного, деревію звичайного, дюшенеї, полину гіркого, париля звичайного, злинки однорічної та чебрецю повзучого, які вказують на поширення представників бобових та айстрових (рис. 6).

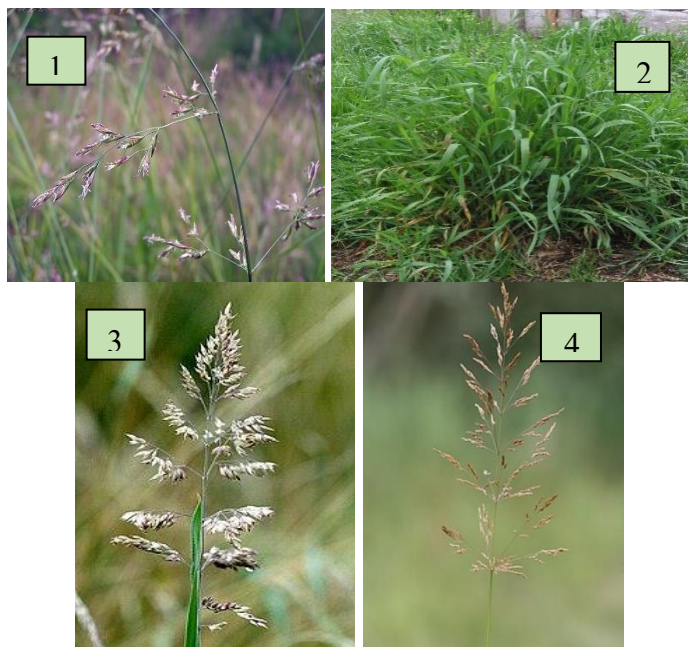

Рис. 5. Злакові території пробної ділянки родовища піску: 1- костриця лучна (*Festuca pratensis*), 2-пирій повзучий (*Elytrigia repens*), 3-тонконіг лучний (*Poa pratensis*), 4- мітлиця звичайна (*Agrostis capillaris*).

Рис. 6. Присутність бобових та айстрових на ділянках родовищ будівельної сировини.

Література:

1. Барна І. М. ОВД як механізм забезпечення екологічної безпеки. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2019. № 1. С. 217-225.
2. Грицак Л. Р. Біоіндикаційні методи для потреб системного аналізу якості довкілля / Л. Р. Грицак, І. М. Барна, І. М. Кодлюк, І. І. Сельська, Ю. Т. Сплавінська, Х. В. Сукар, С. С. Барна. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2017. № 2. С. 153-165.
3. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с.